

ПЕРЕГУДА І., МИРОНЧУК Н.М. Застосування проблемного навчання у вищому навчальному закладі // Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном : збірник наукових праць / за заг. ред. д.п.н., проф. С. С. Вітвицької, к.п.н., доц. Н. М. МIRONЧУК. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 127-129.

*Ірина Перегуда, магістрант ННІ педагогіки;
Н.М. МIRONЧУК, канд. пед. наук, доцент
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)*

Застосування проблемного навчання у вищому навчальному закладі

На рубежі тисячоліть на Україні створюється нова система вищої освіти, орієнтована на входження у світовий освітній простір. Цей процес супроводжується суттєвими змінами у педагогічній теорії та практиці навчально-виховного процесу ВНЗ.

Відбувається заміна освітньої парадигми, пропонується новий зміст, інші підходи, інший педагогічний менталітет. За цих умов викладачеві необхідно орієнтуватися у широкому спектрі сучасних інноваційних технологій, ідей і шкіл. Сьогодні бути педагогічно грамотним фахівцем неможливо без оволодіння освітніми технологіями [1].

Тому мета статті полягає у розкритті ролі використання технології проблемного навчання у вищому навчальному закладі.

Навчальна технологія відбиває шлях освоєння конкретного навчального матеріалу (поняття) в межах відповідного навчального предмета, теми, питання і потребує спеціальної організації навчального змісту, адекватних йому форм і методів навчання. Однак можливий і такий варіант, коли до форм навчання добираються зміст і методи навчання або до методів – форми і структурується зміст навчання. Наприклад, це можуть бути технологія проблемного навчання (на рівні методу), ігрова технологія, інформаційні технології, технологія використання опорних схем, конспектів, класично лекційне навчання, навчання за допомогою аудіовізуальних технічних засобів чи книжки, система «консультант», система «репетитор» (індивідуальне), дистанційне навчання, комп'ютерне навчання та ін. [1].

Проблема (гр. *problema* — задача, утруднення) – складне теоретичне або практичне завдання, що потребує вивчення, дослідження й вирішення [2].

Проблемне навчання — це така організація процесу навчання, сутність якої полягає в утворенні в навчальному процесі проблемних ситуацій, вирішенні та вирішенні студентами проблем.

Сучасна вища освіта вбачає головним своїм завданням "озброєння" майбутніх фахівців методологією творчого перетворення світу. Процес творчості охоплює насамперед відкриття нового: нових об'єктів, знань, проблем і методів розв'язання цих проблем. У зв'язку з цим проблемне навчання як

творчий процес є процесом розв'язання нестандартних науково-навчальних завдань нестандартними методами [4].

Проблемне навчання змінює мотивацію пізнавальної діяльності: провідними стають пізнавально-спонукальні (інтелектуальні) мотиви. Інтерес до навчання виникає у зв'язку з проблемою і розгортається у процесі розумової праці, пов'язаної з пошуками та знаходженням рішення проблемного завдання або сукупності завдань. На цих засадах виникає внутрішня зацікавленість, що перетворюється у чинник активізації навчального процесу та ефективності навчання. Пізнавальна мотивація спонукає людину розвивати свої схильності та можливості [4].

У проблемному навчанні виділяються основні етапи: підготовчий етап (накопичення знань і відпрацювання необхідних мислительних операцій); створення проблемної ситуації, сприймання й усвідомлення її студентами; аналіз роздумів, висунення й обґрунтування гіпотези; побудова плану пошуку; актуалізація необхідних знань, умінь і навичок, вирішення проблеми; перевірка й обговорення результатів [5].

Для проблемної побудови навчального матеріалу існують деякі критерії його відбору. Перший критерій – це значущість матеріалу. Значущими вважаються ті знання, що є вузловими в курсі, розділі чи темі, входять у структуру навчального предмета як невід'ємні складники. Другий критерій – це доступність матеріалу навчання.

Суть проблемного викладу знань викладачем полягає в тому, що замість передачі готових положень (правил, законів) науки викладач повідомляє фактичний матеріал, дає його опис на фоні систематично створюваних їм проблемних ситуацій, постійно спонукає студентів до часткової або повної самостійної пізнавальної діяльності з установленням й вирішенням навчальних проблем [5].

У вищій школі розрізняють чотири основні форми проблемного навчання:

- проблемний виклад навчального матеріалу в монологічному режимі лекції чи діалогічному режимі семінару;
- проблемний виклад навчального матеріалу на лекції, коли викладач ставить проблемні питання, висуває проблемні завдання і сам їх вирішує, при цьому студенти лише уявно підключаються до пошуку рішення;
- частково-пошукова діяльність у процесі виконання експерименту, лабораторних робіт, під час проблемних семінарів, евристичних бесід. Викладач заздалегідь визначає проблему, вирішення якої спирається на ту базу знань, яку повинні мати студенти, тобто питання повинні викликати інтелектуальні утруднення у студентів і потребують цілеспрямованого мисленнєвого пошуку;
- самостійна дослідна діяльність, коли студенти самостійно формують проблему та розв'язують її (у курсовій чи дипломній роботі) з подальшим контролем викладача [4].

Важливим компонентом проблемного навчання є проблемна ситуація — ситуація, для вирішення якої студент або колектив мають знайти й застосувати

нові для себе знання чи способи дій. Проблемні ситуації створюють різними шляхами: через зіткнення студентів із явищами, фактами, які потребують теоретичного обґрунтування; використання навчальних і життєвих ситуацій; через постановку дослідницьких завдань; спонукання до аналізу звичних фактів і явищ [3].

Створюючи проблемну ситуацію, викладач дає студентам фактичний матеріал для аналізу, порівняння, зіставлення й розкриває логіку вирішення проблеми в історії науки. Він показує, як студентові здобувати нові знання, сам формулює проблему, вказує напрям пошуку шляхів її вирішення. Такий метод називають частково-пошуковим (евристичним).

Ще один вид проблемного викладу передбачає створення студентам умов для самостійного формулювання проблеми, пошуку шляхів її вирішення через висунення гіпотез, знаходження варіантів доведення і перевірки їх правильності. Це вимагає дослідницької діяльності, розвиває їх пізнавальну активність та самостійність [4].

Отже, проблемне навчання сприяє розвитку розумових сил студентів, їх активності, самостійності, творчого мислення. Воно забезпечує міцне засвоєння знань, робить навчальну діяльність захоплюючою, оскільки вчить долати труднощі. Разом із тим проблемне навчання вимагає багато часу на вивчення навчального матеріалу, а тому є недостатньо ефективним щодо формування практичних умінь і навичок.

Список використаних джерел

1. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи [Електронний ресурс] / Вітвицька С.С. – К., 2003. – 271 с. – Режим доступу: <http://nashaucheba.ru/v12486/>
2. Дроздова І.П. Методика викладання, педагогіка та психологія вищої освіти: навч. посібн. / Дроздова І.П. – Х., 2008. – 140 с.
3. http://ua-referat.com/Методика_створення_проблемних_ситуацій
4. Курлянд З. Н. Педагогіка вищої школи [Електронний ресурс] / Курлянд З. Н. – К., 2005. – 399 с. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/12631113/pedagogika/problemne_navchannya_vischomu_navchalnomu_zakladi
5. http://ua-referat.com/Технологія_проблемного_навчання.